

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

פרשת

בא

ה'תשפ"א

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא פר' בא

בפרשת מסעי, [במדבר לג,ד'] ומצַרִים
מִקְבְּרִים אֶת אֲשֶׁר הִפְּהָ ה' בָּהֶם כָּל-
בְּכוֹר וְגו'.

בֹּא אֶל-פְּרַעָה. על דרך האמונה,
התכוון כדרך שאומרים בֹּא יחד אתי.
נלך יחדיו. שלא יחשוש שמא יהרגנו.
והם ראשי תיבות של **בי אדוני.**
שפשוטו הוא בבקשה ריבוני. **ומדרשו**
הוא **שאדוני הוא בי.** ויחד אתי הולך
עמי לכל מקום.

דרשת פי אֲנִי

**פִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לְבוֹ וְאֶת-לֵב
עֲבָדָיו. (י, א')**
יש לשאול, מדוע הדגיש הכתוב
לומר **פִּי אֲנִי,** והרי יכול לומר **וְאֲנִי.**
ומה תלמוד לומר **פִּי.**
ויש לומר כי יש ב **פִּי** הוראה של
אפילו. כמו שנאמר ביעקב שִׁפְלָא אֶת
יָדָיו כִּי מִנְשֵׂה הַבְּכוֹר. **אפילו** שמנשה
הבכור. (בראשית, מח, יד'). **כֵּן כֹּאן**
נקט הכתוב לשון **אפילו.**

**וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מִלְשָׁה בֹא אֶל-פְּרַעָה
כִּי-אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לְבוֹ וְאֶת-לֵב
עֲבָדָיו לְמַעַן שְׂתִי אֶתְתִּי אֵלֶּה
בְּקִרְבוֹ (י, א')**

בֹּא אֶל-פְּרַעָה.

מביא בעל הטורים שבמלה **בֹּא**
רמז לו ג' **מכות,** שהן מנין בֹּא.

ולעומקו של מקרא יש לומר שגם
בסיפא דקרא, לְמַעַן שְׂתִי אֶתְתִּי אֵלֶּה
בְּקִרְבוֹ ירמוז על ג' **המכות**
האחרונות.

כיצד: באומרו **שְׂתִי** ירמוז על **שְׂתִי**
המכות הראשונות בפרשה, ארבה
וחשך, על דרך אל תקרי. אל תקרי
שְׂתִי אלא **שְׂתִי.**

ובאמרו **בְּקִרְבוֹ** ירמוז על **מכת**
בכורות, שיש בה **מכת מות** ככתוב
וַנִּבְקָה רִיחַ מִצְרַיִם בְּקִרְבוֹ. (ישעיהו,
יט, ג'). **וַנִּבְקָה** פל' **תתרוקן מן הגוף.**
והיינו רוח המצרים תתרוקן מגופם והוא
מכת בכורות.

וכן ירמוז אמרו **בְּקִרְבוֹ** על **מכת**
בכורות, גם על דרך אל תקרי. אל
תקרי **בְּקִרְבוֹ** אלא **בְּקִרְבוֹ.** ככתוב

לעומקו של מקרא פר' בא

עֲתָה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לְפָרְעָה כִּי בִיָּד
תִּזְקָה יִשְׁלַחֶם וּבְיָד תִּזְקָה יִגְרָשׁוּ
מֵאֲרָצוֹ, דְּעוּ לָכֶם מִי הוּא הַמַּגְרֵשׁ. כִּי
אֲנִי הוּא הַמַּגְרֵשׁ. לָכֵן מוֹטְעִים אֲנִי
בַּגְּרִשִּׁים.

**ועל פי זה יובן גם פסוק יא, ויגַרְשׁוּ
אִתְּכֶם מֵאֶת פְּנֵי פָרְעָה. פִּירֵשׁ רש"י**
הרי זה לשון קצר ולא פִּירֵשׁ מי
הַמַּגְרֵשׁ. וזה בדרך הפשט. אך
לעומקו של מקרא, כנ"ל, מבואר על
נכון מי הוא הַמַּגְרֵשׁ. כביכול אומר
הקב"ה אֲנִי הוּא הַמַּגְרֵשׁ. שכן מוטעם
אֲנִי בַּגְּרִשִּׁים, והרבה שלוחים
למקום.

**וליכא מילתא דלא רמיזא
באורייתא.** שכן אמר לקמן, גַּרְשׁ
יִגְרָשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה. (יא, א') באמרו
פְּעַמִּים גַּרְשׁ יִגְרָשׁ יִרְמוּז הַכְּתוּב עַל
הטעם גַּרְשִׁים מֵעַל הַמְּלָא אֲנִי.
וכאמרו: גַּרְשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה ע"י פִּרְעָה,
רק כאשר יִגְרָשׁ עַל יַדֵּי ה'.

ועוד על דרך הרמז והסוד יאמר,
כי אֲנִי יורה על שם קדוש מע"ב
שמות, והוא תחת ממשלת אלהי"ם
הוא גילוי אלקות **בטבע**, ואע"פ
שנראה לעין כל כביכול שפרעה

וכאמרו, בֹּא אֶל-פָּרְעָה אֲפִילוּ שֶׁאֵין
הוא שמכביד את לבו, ונראה כביכול
שביאתכם לפרעה לשוא היא, עם כל
זאת בֹּא אֶל-פָּרְעָה וְאִין בִּיאַתְכֶם אֲלֵינוּ
לשוא, שהרי מטרת ההכבדה היא
לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְנִי אֵלָה בְּקִרְבוֹ.

**ויש לומר עוד על דרך הפשט, שלא
יחששו משה ואהרן מלבוא אל
פרעה. פי לא מרצונו של פרעה ולא
מרצון עבדיו הם מכבידים לבם, אלא
אני הוא ששללתי את בחירתו. ולכן
ברצוני אכביד וברצוני אקל כובדו.
כי בידי נפש כל חי, וכחומר ביד
היוצר.**

**ולפירוש זה תהיה המלה פי בהוראה
של משום, בגלל, וההדגשה בפסוק
תהיה על ה אני. פי אֲנִי הַכְּבִידְתִּי אֶת-
לְבוֹ וְאֶת-לֵב עֲבָדָיו וכו'. ואשר על כן
אין לכם מה לחשוש. ולתפארת
הקריאה נאמר אֲנִי בטעם גַּרְשִׁים,
להדגשת יתר כי אֲנִי הוא המכביד ולא
הוא.**

**ועוד על דרך הצח, יודגש ע"י
הגרששים, ב אֲנִי, כביכול אומר הקב"ה
למשה ואהרן, כי מה שאמרת לך
בסוף פרשת שמות ויאמר ה אֶל-מִלְשָׁה**

לעומקו של מקרא פר' בא

דרשת התעללתי

את אשר התעללתי במצרים (יב'),
התעללתי פירש רש"י שיחקתי. ויש
ליתן טעם

א. מדוע נקט הכתוב לשון התעללתי,
ולא שיחקתי כפירוש רש"י.

ב. מדוע יסופר המשחק דווקא לבנך
ולבן בנך, ולא על לבבך לעצמו
כשאר המצוות.

ג.מה הוא המשחק שנקט רש"י
בלשונו.

ויש לומר כי כלל גדול נקטה כאן
התורה **בחינוך הבנים.** שיש להחזיר
את האמונה ללב התינוקות בדרך
ציורית ובדרך של חוויה כמשחק.
ואשר על כן נקט דווקא לשון
התעללתי, שהוא מלשון עולל ותינוק.

ויש עוד להבין מה הוא המשחק
שפירש רש"י.

ובשימת לב בעשר המכות יש
להבחין בדרך מיוחדת שנקט הקב"ה
כלפי המצרים. **מצד אחד,** המכות
באו כסדר של טכסיסי מלחמות מלכים
כדוגמת בשר ודם, כמובא במדרש
תנחומא, ובפירוש רש"י (ח,יז).

מעצמו מכביד את לבו, כבדרך
הטבע, דעו כי **אני** הוא המכביד, על
ידי השם הק' **אני.** וכדאמר ר' יהודה
[סוכה פרק ד משנה ה] **אני והו**
הושיעה נא.

למען שתי אתתי אלה. באומר
אלה ירמוז, לתשע המכות שהן הכנה
למכת בכורות. שכן **אלה** בגימטריה
קטנה **תשע.** לכן אמר **אלה** היינו
תשע ועוד אחת שהיא **בקרבו** והיא
מכת בכורות כנ"ל.

ויש ליתן טעם מדוע אמר **למען**
שתי ולא אמר **למען שימי.** ויש לומר
שנקט לשון **מדה כנגד מדה.** שבפרעה
נאמר ולא **שת** לבו (ז,כג') והוא ביטוי
יותר חזק מ**לא שם** לבו. כי **לא שת**
הוא בזלזול והתרסה, לכן אמר לו גם
בחזקה, **מדה כנגד מדה, למען שתי.**
וכאמרו: אתה לא **שת** לבך לאותותי,
יתקיים בך **למען שתי** אותותי.

לעומקו של מקרא פר' בא

ואפילה, ואין רואה ואין יוצא ואין בא. ולאחר אותות אלה בגופם, באה מכת מות בנפשותם.

הרי שבמשחק זה, משתנים חילות הצבא מגדול לקטן, מענק לזעיר, מרואה לאינו נראה, מצועק לשותק, ומצבע לצבע.

ואשר על כן, אמר הכתוב וּלְמַעַן תִּסְפָּר. מאי וּלְמַעַן. שכל המשחק הזה עשיתי, למען יכנסו סיפורי ההשגחה באזני בנך ובן בנך בדרך של ציור וחוויה. כי כן דרך העולָלִים, להבין במשחקים. לכן נאמר אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם.

ועל דרך הרמז ירמזון אלֵין מְלִיא לְדַבְרֵי חַז"ל במסכת ע"ז (ג): שהקב"ה משחק על עובדי כוכבים וכהסבר המהרש"א שם שמשחק (מפעיל) את ישראל לשחוק עליהם והיינו שמזכה אותנו במצוה נוספת של ליצנותא דע"ז, וזה אומרו וּלְמַעַן תִּסְפָּר באזני בנך ובן בנך אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם.

אך מצד שני, כל מכה מפתיעה מחברתה ואין לכאורה סדר הגיוני באופן המכה ובצורתה.

ואשר על כן זה הוא המשחק: יש מהן כמרחבי ים כדם בְּאֲזָרִים, יש מהן מְתַרְבוֹת עם כל הכאה וצועקות כצפרדעים, יש מהן קטנות מעדשה ושותקות, כמו הפְּנִים

יש מהן בריות ענק כאריות ופילים המעורבבים עם יצורים קטנים כעקרבים, כערוב יש מהן בלתי נראות כלל פְּדָכָךְ הממית בהמות וְכִשְׁחִין הגורם סבל לאדם,

ויש מהן גדולות כענקים וכבדות כאבני הברד, ויש מהן יצורים מעופפים ורבים כארבה, הַמְּכַלִּים את כל עשב הארץ.

וגם בארבה עצמו יש משחק צבעים. שלפני בוא הארבה היו כרי הדשא ירוקים, ולאחר העלמו הותיר אחריו את כרי הדשא חומים מאין ירוק. ולכן נאמר בארבה וּתְחַשְׁדֵּךְ הָאָרֶץ (פס' טו'), שבזמן החשיכה השתנו כל פני תבל מירוק לחום. ולאחר המראות הנפלאים האלה מכת חשך

לעומקו של מקרא פר' בא

ושבת, ובחול ברית מילה ותפילין.
ונרמזו בפסוק. וְאֶת-אֶתְנִי אֲשֶׁר-שָׁמְתִי בָּם.

עוד ירמוז הכתוב, שבכל הג' אותות האלו שייך לומר בהם את המלה **בָּם**:
אות השבת, "וינוחו **בם** ישראל מקדשי שמך".

אות הברית אשר חתמת בבשרם, בבשרם היינו **בם**.

ואות התפילין כדאמרו בגמרא ברכות ו עמ' א' וראו כל עמי הארץ כי שם י"י נקרא עליך (דברים כח-י) וגו' ותניא רבי אליעזר הגדול אומר **אלו תפילין שבראש, בראשם היינו בם**.

ולכא מילתא דלא רמיזא באורייתא. שכן נרמזו ג' מצוות הללו שנאמר בהם אות, בג' המכות שנזכרו בפרשה. **שבת נרמזה בארבה, תפילין במכת החשך, וברית המילה במכת הבכורות**. כיצד:

במכת הארבה מצינו שהארבה נח ביום השבת, וכפי שמביאו בעל הטורים בגזירה שוה וינח וינח, וינח הארבה וינח ביום השביעי.

דרשת אֲשֶׁר-שָׁמְתִי בָּם

וְאֶת-אֶתְנִי אֲשֶׁר-שָׁמְתִי בָּם (י,ב')
בדרך הפשט, ידבר על האותות הן המכות אשר שם במצרים.
ולעומקו של מקרא ידבר גם על האותות אשר בד בכד שם גם בבני ישראל.

וכאמרו, אותן האותות שהן עשרת המכות, למצרים הם חינוך ליראת העונש, ולישראל הם חינוך ליראת הרוממות. שהיו בני ישראל מתפעלים מגודל ההשגחה אשר ראו עיניהם. כאשר יפלה ה' בין המצרים לבינם.

או פֶּלֶךְ לדרך זו:

אֶתְנִי, הן האותות המיוחדות לי, והן ג' מצוות שנאמר בהם אות והם שבת, ברית תפילין. ר"ת שב"ת. ואמר אֲשֶׁר-שָׁמְתִי בָּם, בבני ישראל. ובזכות מה שמתי אותם בם, שמסרו נפשם עליהם.

וכן על דרך הצנח והרמז, יֶאֱמַר, ב"ם ראשי תיבות ב' מעידים. ואשר על כן תמיד יעידו שְׁנַיִם מהם על האדם מישראל. בשבת ברית מילה

לעומקו של מקרא פר' בא

ולכן אמר **בא** אל פרעה. **בא** ראשי תיבות למפרע, **אנא בכח**.

ועוד יש לומר, **ב"ם** בגימטרי' לוו. והוא שם משמות ע"ב. ומובא בספר שרשי השמות להרמ"ז שבשם לוו יצאנו ממצרים.

ועוד על דרך הצח, באומרו **אתי** יכוון לאותיות התורה. ועל דרך "אל תקרי". אל תקרי **אתי** אלא **אותיותי**. ובאומרו **אשר שמתי בכם** יכוון לישראל. ככתוב **ועתה פתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם**. והיינו **אותיותי אשר שמתי בכם**.

וכאומרו, **אתי אשר שמתי בכם**. במצרים, הם מכה **אותיותי אשר שמתי בכם**, בישראל.

ולעומקו של מקרא יש לומר, בעוד **שבמצרים** הכה אותם בשם **מ"ב**, הרי **על הים** הכה אותם בשם **ע"ב**, היוצא מן הפסוקים ויסע ויבא ויט בפרשת בשלח, ע"ש. ולכן כתב **ואת-אתי אשר-שמתי בכם**. שהמלה **ואת** באה לרבות שהכה את המצרים **על הים** בשם **ע"ב**.

במכת החשך, היה לכל בני ישראל **אור** במושבותם, ואור היינו אור אורייתא, **כנאמר בתפילין לקמן**, (יג,ט) **והיה לך לאות על-ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיה וגו'**.

במכת הבכורות, מצינו **שנימולו** באותו הלילה של מכת בכורות, והיינו אות הברית. **וכפירוש רש"י פרק יב**, פס' ו' ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר ואת ערום ועריה (שם ז), **ונתן להם שתי מצות, דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה**.

ועוד על דרך הרמז והסוד, באומרו **ואת-אתי אשר-שמתי ב"ם**, ירמוז **לשם מ"ב הק'**, היוצא מתוך **מ"ב** אותיות ראשונות של התורה, בחילוף אותיות, **מבראשית ועד ב' של ובהו**: אב"ג ית"ץ, קר"ע שט"ן, נג"ד יכ"ש, בט"ר צת"ג, חק"ב טנ"ע, יג"ל פז"ק, שק"ו צי"ת. ואשר על זה יסד ר' נחוניא בן הקנה את תפילתו **אנא בכח**.

ובשם הזה הִקָּה הקב"ה את המצרים. **ואשר על כן** נשתוו עשר המכות **לעשרה מאמרות של מעשה בראשית**.

לעומקו של מקרא פר' בא

שְׁהֵבִיא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְוֹת
בַּיּוֹם, שְׁנַאֲמַר (שמות ח, טו): וַיֹּאמְרוּ
הַתַּרְטֻמִּים אֶל פְּרָעֹה [במכת הכינים]
אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הִיא, וְעַל הַיָּם מֵהוּ
אוֹמֵר (שמות יד, לא): וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת
הַיָּד הַגְּדֹלָה, כִּמְהָ לָקוּ בְּאֲצַבֵּעַ עֶשֶׂר
מִכּוֹת, חָשַׁב חֲמֹשֶׁת אֲצַבָּעוֹת לְשִׁבְד
הַגְּדֹלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד עֶשֶׂר מִכּוֹת,
הָרִי חֲמִשִּׁים.

עד כאן המדרש. ומעתה, נוכל
לקיים גַּל עֵינֵי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת
מִתּוֹרַתְךָ (תהל' קיט, יח):

בארץ מצרים לקו בשם הק' מ"ב
והם מ"ב שמות של "אנא בכח", והם
כנגד אצבע. ועל הים לקו פי חמש
כנגד היד הגדלה שהם מ"ב כפול 5
והיינו 210. ובתוספת 6 שמות הק' של
בשכמל"ו, הם רי"ו, שהם ע"ב כפול
שלש שיטות. (216).

ועל דרך הרמז והצח, הם הם דברי
יעקב אבינו לבניו: רד"ו שמה. אל
תחששו, כי שמה יופיע הקב"ה על הים
ברד"ו שמות להצילכם. שהם 210
ועוד 6 של מנין האותיות ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד, וכן מנין 6
אותיות של רד"ו שמ"ה.

ומכיון שג' שיטות יש בשמות ע"ב
היוצאים מג' פסוקים ויסע ויבא ויט
שבפרשת בשלח (פרק י"ד פס'
יט, כ, כא') וכמבואר באריכות בלעומקו
של מקרא בפרשת בשלח, יוצא
איפוא שעל הים הכה את המצרים ב
216 שמות הקדש, שהם ע"ב כפול
שלש. והם פי 5 מאשר שם מ"ב
שהכה אותם בארץ מצרים.

והרי הוא החשבון: 42 כפול 5 הריהם
210, ובתוספת 6 שמות הק' של ברוך
שם כבוד מלכותו לעולם ועד הם יחד
רי"ו, (216), שהם ע"ב כפול שלש.
והשם הק' בשכמל"ו הנ"ל אינו נכפל,
שהרי הוא כנגד יחיד ומיוחד בעל
הכוחות כולם.

והרי הם הם הדברים שאמרו חז"ל
במדרש רבה ובהגדה של פסח:
שבמצרים לקו כנגד אצבע אלקים,
ועל הים לקו כפול 5 כנגד היד החזקה
שהיא כנגד חמש פעמים אצבע. וזה
לשון המדרש:

כאשר אמר פרעה מי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמֵּעַ
בְּקִלְוִי. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְשָׁע
מִי ה' אֲמַרְתָּ, בְּמִ"י אֲתָה לֹדְקָה, מִי
אֲרַבְעִים, י' עֶשְׂרֵה, הֵם חֲמִשִּׁים מִכּוֹת

לעומקו של מקרא פר' בא

התרוממו ורוממו לא-ל יושב תהילות
ישראל.

ואשר על כן אמר **נְאֻתִי אֲתִי אֲשֶׁר-**
שְׁמִתִּי בָּם. בָּם בְּמִצְרַיִם. בָּם בְּמִיּוּדַעִי.
בָּם בְּמִצְרַיִם אותות של יראה תתאה,
בָּם בְּמִיּוּדַעִי אותות יראת הרוממות.

ועוד על דרך הרמז, באומרו **נְאֻתִי**
אֲתִי אֲשֶׁר-שְׁמִתִּי בָּם, ירמוז **לעשר**
הספירות הק' שהם **אותותיו** של
הקב"ה בהשתלשלות ההוי"ה. ועל כן
נתן **עשר מכות** השייכות אליהן.
ואשר על כן קראן אֲתִי ולא אותות
סתם. לומר שאלו הן האותות שלו.
האותות של הקב"ה, בהם הוא מנהיג
את עולמו.

ג' המכות שבפרשתנו

כהמשך עשר המכות

על פי עשר הספירות הק'

בפרשת וארא הוקדם לומר כי יש
כמה שיטות בביאור **עשר המכות על**
פי עשר הספירות הק'. ולעיל
בפרשת וארא, נקטנו בשיטה א'

ועוד על דרך הצח, 216 שמות של
ע"ב כפול 3 הוא מנין של **ורד"ו**,
ככתוב **וְרָדוּ בְּדַגַּת הַיָּם**. (בראשית
א, כח). ויכוון לדברי ריש לקיש
[ברכות ט:] על הפסוק **וַיִּנְצְלוּ אֶת-**
מִצְרַיִם: [שמותיב, לו'] **עשאוה כמצולה**
שאינ בה דגים. והיינו וְרָדוּ בְּדַגַּת
הַיָּם, במנין של **ורד"ו** שמות הקדש
של ע"ב שהתגלו על הים.

ועוד, על דרך היראה. באומרו
נְאֻתִי-אֲתִי ירמוז הכתוב לשני סוגי
יראות. יראה **תתאה**, שהיא יראה
תחתונה והיא פחד העונש, **ולעומתה**
לישראל יראה **עילאה**, היא יראת
הרוממות, מפחד יושב תהילות, כיראת
הרוממות של משה רבנו בסנה,
שנאמר בו כי ירא מהביט אל האלהים.
שמה יפגע כביכול ילוד אשה בכבוד
השכינה. **ואף מלאכי רום מעלה,**
חיל ורעדה יאחזון לומר הנה יום
הדין כי לא יזכו לפניך בדין.

ואשר על כן שימשו המכות לירא
בהם את הבריות. **למצרים** ליראם
יראה **תתאה**, שמה יפגעם בעשר
המכות, עד שישלחום, **ולישאל**
שימשו ליראם יראת הרוממות,
ובהתגלות ההשגחה בעשרת המכות

לעומקו של מקרא פר' בא

בל"ג בעומר ואף שהוא יום של הוד
שבהוד על פי ספירת העומר.

ואשר על כן נבחר הארבה להיות
מכתו מן הג' מכות אחרונות, שהן כנגד
הוד יסוד מלכות. שעל ידי הארבה
התגלתה מלכות ה' בארץ. זה שנאמר
בארבה (י,ה') וְכִסָּה אֶת-עֵינֵי הָאָרֶץ
וְלֹא יוּכַל לִרְאֹת אֶת-הָאָרֶץ. ועוד
נאמר בארבה (י,ד') הַנְּנִי מִבֵּיא מִתֵּר
אֲרָבָה בְּגִבְלָהּ. וכן: (י,יד') וַיַּעַל הָאָרֶבָה
עַל כָּל-אֲרֶץ מִצְרָיִם וַיִּצַח בְּכָל גְּבוּל
מִצְרָיִם.

והוינן בה, מאי בְּגִבְלָהּ, אלא מדה
כנגד מדה יש כאן. שאתה פרעה
מתנהג ללא גבולות כלל, ולכן יבוא
הארבה ויטשטש את גבולותיך.

או כלך לדרך זו: שאדרבה, יציין
הארבה את גבול מצרים במה שינוח
על גבולה, וכנגד מה שיציין הארבה
את גבול מצרים הרי במדה זו יקבץ
נידחי ישראל ויתקיים בנו ושבו בנים
לגבולם.

ובשימת לב יראה למעיין, כי בכל
המכות נתן הקב"ה לפרעה מקום
לטעות, ולחשוב כי לא ה' עשה כל

מלמעלה למטה, כלומר מן הכתר ועד
המלכות, לפיה המכות יורדות
ומשתלשלות כהספירות הק' ממכת דם
שבכתר, ועד מכת בכורות שבמלכות.
היא שיטת הבית יוסף כמובא במגיד
מישרים. כזה:

כתר-דם

חכמה-צפרדע בינה-כנים

חסד-ערב גבורה-דבר

תפארת-שחין

נצח-ברד הוד-ארבה

יסוד-חשך

מלכות-מכת בכורות

ולשיטה זו עדיין נותר לבאר הג'
מכות שבפרשתנו, ארבה חשך
ומכת בכורות כהמשך לפרשת
וארא.

ארבה כנגד ספירת ההוד

ספירת ההוד הוא כנגד אהרן הכהן
שנאמר בו וראך ושמה בלבו. שאף
על פי שמדת ההוד היא ממדת הדין
והגבורה, מתמתקים הדינים שבהוד
על ידי שמחת הלב. ועל ידי שמחת
הלב יכול היה רשב"י לטפס במעלות
גילויי הזהר הק', מעל הדינים
והגבורות, לגלות את סודות תורת
חסד על לשונה. והתקיים בו גל עיני

לעומקו של מקרא פר' בא

ואשר על כן ניתנה מכת הארבה בספירת **ההוד**, שהיא כנגד אהרון הכהן שהחושן שעל לבו מכריז על השגחת ה' בארץ. והרי הארבה בא להכריז לכל מי שתבונה בו, על השגחתו ית' בארץ. וכפי שהביא **בעל הטורים** על הגזירה שוה ויגז ויגז. כתיב וְיִגַּז (הַאֲרָבָה) כָּל־כָּבוֹל מִצְּרִיִּים [י'יד'] וכתיב [יתרו, שמות כ"א'] וְיִגַּז בְּיָוֶם הַשְּׁבִיעִי מלמד שגז הארבה בשבת. שביום השבת נח הארבה מלאכול את עשב הארץ, ויהי לנס.

ועל דרך הרמז והסוד, יהיה ניקוד מדה זו של הוד בקִּבְץ, כזה: ה'ה'ו'ה' **ואשר על כן** ינוקד כך שם ה' בברכת **מְקַבֵּץ** נדחי עמו ישראל, וכן בברכת **בונה ירושלים**, שבה נאמר **בונה יְרוּשָׁלַיִם ה' נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס** (תהלים קמז, ב) ו **יְכַנֵּס** היינו **קִבְץ**. ולכן נקודתו בקִּבְץ.

וכן בברכת מודים, שם **יְקַבֵּץ** המתפלל את כל הודאותיו לפני בורא עולם, ונרמז במדת **ההוד** לשון הודי'ה.

ועוד יש לומר לניקוד מדת ההוד בקִּבְץ, שבמדת ההוד נקבצו ובאו כל

זאת אלא הכל נעשה כביכול בדרך הטבע.

וכן כאן, ככתוב: **וַיִּתְּפַף ה' רִוַח-יָם תִּזְק מֵאֵד וַיִּשְׂא אֶת-הָאֲרָבָה וַיִּתְקַעְהוּ גְמָה סוּף לֹא נִשְׂאֵר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרָיִם. מֵה כְּתוּב בְּתַרְיָה: וַיִּתְּקַ ה' אֶת-לֵב פְּרַעֲה וְלֹא שָׁלַח אֶת-בְּגֵי יִשְׂרָאֵל. (י'ש-כ')**

פירוש: מדוע השתמש הקב"ה ברוח ים חזק מאד כדי להעלים את הארבה. וכי לא יוכל לשאת את הארבה ולתקעו ימה סוף גם בלי רוח זאת?! **אלא כדי ליתן לפרעה לטעות. ומעתה יחשוב** פרעה מדוע לו לה' להפוך רוח ים חזק מאד, אין זאת כי אם אין בכוחו להעלים את הארבה לבדו. אלא רק על ידי כוחו של רוח ים חזק. מיד מה כתיב ביה, **וַיִּתְּקַ ה' אֶת-לֵב פְּרַעֲה וְלֹא שָׁלַח אֶת-בְּגֵי יִשְׂרָאֵל. ואע"פ** שיכול הקב"ה להכביד את לב פרעה גם ללא חקירה, מכל מקום נתן הקב"ה לפרעה ולעבדיו במה להיאחז ולטעות. שכביכול הארבה נעלם בדרך הטבע, על ידי רוח ים חזק.

אך לא כן למי שדעה ותבונה בְּהִמָּה: שבינת לבבם תוכיח להם כי ה' עשה כל זאת. וכי שאומר משה לפרעה: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ.

לעומקו של מקרא פר' בא

רק הוא הרואה באפילה אלא גותן
הוא את הכח הזה גם לכל ישראל.

ולזה רמז הפסוק וְלִכְל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֹתֵם: בְּמוֹשְׁבֹתֵם חסר
"ו" בתרא. והאות ו' היא תעיד על
מדת היסוד.

ויובן בדרך של אל תקרי. אל תקרי
בְּמוֹשְׁבֹתֵם אלא בְּמִשְׁבֹּתֵם. לשון
השְׁבֹתָה, כפסוק ב' בפרק ח' בתהלים
לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם. ורצה לומר,
שכל ישראל המשביתים את יצרם
במדת היסוד, שיצרם הוא אויב
ומתנקם, מתקיים בהם וְלִכְל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֹתֵם.

ועוד י"ל כפי שאמרו אמר הקב"ה
בראתי יצר הרע בראתי לו תורה
תבלין, שהכוונה לעמלים בתורה.
ובדרך של אל תקרי.

אל תקרי בְּמוֹשְׁבֹתֵם אלא במוֹשֵׁב-
תָם. ואין מושב תם אלא מושב בבית
המדרש כיעקב אבינו איש תם יושב
אהלים. והאדם העמל בתורה, יראה
באור האורייתא דיליה כבאור שבעת
הימים.

השבע מידות בהשתלשלות ההויה, מן
הכתר ועד הנצח, ומן ההוד ירד השפע
ליסוד ולמלכות. ובהשלם עשר המכות
תתגלה מלכות השם בארץ.

חשך כנגד ספירת היסוד

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה נִטְהַר יְקָדָךְ עַל-
הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל-אֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ.

וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ. ומובא במהר"ל בספר
גבורות ה' ששונה היה חשך זה מכל
חשך שעל פני תבל, כי חשך זה איננו
העדר האור. אלא הוא בריה בפני
עצמה, שיש בה ממש. ולכן נאמר
וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ. מלשון ממשות.

ואשר על כן לא יכלו המצרים לקום
ממקומם כי סגר עליהם המחשך.

ויש לשאול, מדוע יכה הקב"ה במכת
חשך דוקא במדת היסוד. ושמה יש
לומר על דרך המוסר, שמדת היסוד
שרשה ועיקרה התגברות על יצר הרע
המבקש למשול באדם, דוקא באין
רואה. שאז נבחנת היראת שמים שלו
ביותר. לכן הודיעם הבורא ית' שלא

לעומקו של מקרא פר' בא

התפארת, והיינו אחד כנגד זכור הוא
התפארת ואחד כנגד שמור הוא
היסוד. ושבת המלכא היא המלכות.

וכן על דרך הסוד, ירמוז הכתוב
וְיָמַשׁ הַקֶּשֶׁף, על חיבור היסוד מלכות
כהכנה להשראת השכינה. כיצד:

ו'י'מ'ש'

ו' היא ו' היסוד, י'מ' יסוד מלכות, ש'
שכינה.

שעל ידי השראת השכינה יאירו כל
הררי החשך עד אשר מלאה הארץ
דעה את ה' כמים לים מכסים.

מכת בכורות. כנגד ספירת המלכות

שעל ידי מכת בכורות נתיקר שם כבוד
מלכותו בעולם. כמובא במכילתא (בא)
ובהגדה של פסח, על הפסוק [יב,יב]:
וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ-מִצְרָיִם בְּלִילָה הַזֹּה
וְהַפִּיתִי כָל-בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם מֵאֲדָם
וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרָיִם אֲעַשֶׂה
שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה. ודרשו: אֲנִי ולא
מלאך. אֲנִי הוא ולא אחר. והמדה
אנ"י היא מדת אדנות, רק האות ד'
חבויה, כי היא מראה על דין, והשם
אני הוא מתוך ע"ב שמות של חסדים
היוצאים מהפסוקים של ויסע ויבא ויט

ועל דרך הרמז, ירמוז הכתוב
למסירות נפש שצריך להיות לעמל
בתורה. בעת נטות ידו על השמים,
על הרוחניות, ועל לימוד התורה,
תהיה כל ארציותו חֲשׂוּקָה. שלשת
ימים ראשונים בשבוע לא יראה את
אחיו מסביבו כי בתורת השם יהגה
יומם ולילה, ועוד שלשת ימים
בשבוע לא יקום מתחתיו, ואז ביום
השביעי יהיה אור התורה שלו מאיר
במושבותם של כל הסובבים אותו
ובזה הוא מחבר את היסוד עם
המלכות.

שהחשך ממדת היסוד הוא כדלעיל,
ובבוא שבת מלכתא, מתחבר היסוד
עם המלכות וההולכים בחשך ראו אור
גדול.

וזה סוד הדלקת נרות שבת, לחבר
את היסוד עם המלכות, את ההתגברות
על יצר הרע עם הלימוד תורה
המאירה לפניו בשבת כעמוד האש
ההולך לפני המחנה. וכפי שאמרו
[מסכת שבת כג:] הרגיל בנר הוויין לו
בנים תלמידי חכמים.

ונר הוא כנגד הו' של היסוד, והו' של
היסוד עולה ומתמזג עם הו' של

לעומקו של מקרא פר' בא

רחמים מע"ב שמות: אנ"י. אם אנ"י
כאן הכל כאן.
וכן יש לומר בעניינינו, בדרשם אני
ולא מלאך, כווננו חז"ל לשם אדנ"י,
כלומר דין לגויים, ושם אנ"י שהוא
חסד לעם ישראל. וזו כוחה של מלכות
ה' בעולם, שמתנהגת במשפט דין עם
הגאים, ועושה חסד עם הענוים. לכן
מכת בכורות תלמד על ספירת
המלכות.

וַיָּבֵא מִלֶּשָׁה וְאֶהְרֹן אֶל-פְּרַעֲפֹה
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר ה' אֱלֹהֵי
הָעִבְרִים עַד-מָתִי מֵאַנֶּתֶ לְעֹנֵת
מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי (יג.)

מֵאַנֶּתֶ לְעֹנֵת. פִּירֵשׁ רַש"י: לְעֹנֵת
כְּתַרְגוּמוֹ לְאַתְכַּנְעָא, והוא מגזרת עני,
מאנת להיות עני ושפל מפני.
ורצונו לומר פְּנוּעַ כְּעֵנִי. ונראה הדבר
כסירוב על גבי סירוב. והוא הפכו של
אברהם אביהם של ישראל שהזדרז
לומר הנני. לכן תחת אשר ברכתי את
אביהם (בראשית כב, יז) אַרְבָּה אָת-
וַרְעָה, תחת זאת הִנְנִי מְבִיא מִתֵּר
אַרְבָּה בְּגִבְלָהּ.

שבפרשת בשלח, פרק י"ד פס' יט-כא',
וכר' יהודה במשנה [סוכה פרק ד, משנה
ה]: אני והו הושיעה נא. לכן אני היא
מדת המלכות.

וכפי שדרש הלל הזקן ברבים
בשמחת בית השואבה "אם אני כאן
הכל כאן". וכי איך יאמר ענוותן כהלל
דבר זה. אלא כוונתו באומרו אני לשם
השם אדנ"י. וכפירוש רש"י בגמרא
שם: דורש היה לרבים שלא יחטאו
בשמו של הקב"ה אם אני כאן הכל
כאן כל זמן שאני חפץ בבית הזה
ושכינתי שרויה בו יהא כבודו קיים
ויבאו הכל כאן ואם תחטאו ואסלק
שכינתי מי יבא כאן.

וכן פירש המהרש"א את דברי רש"י
על דרך הגימטריא, שהל"ל בגימטריא
אדנ"י. לכן אמר אם אני - הל"ל -
היינו אדנ"י - כאן, הכל כאן.

ולעומקו של מקרא יש לומר בדברי
רש"י שכוונתו באומרו שלא יחטאו
בשם השם, שלא יגידו בפירוש אדנ"י,
לכן לימדם לומר במקום זאת אנ"י.
בלי דל"ת.

ועוד יש לומר, שכוונתו לשם א-ד-
נ-י, רק לא רצה להזכיר שם של דין,
לכן אמר זאת בהסתר על ידי שם של

לעומקו של מקרא פר' בא

הענן והחשך, רוח קדים **ע**זה. לכן אמר **נגד פניכם** כי יוצא מהתיבות של וילך **מאחריהם**, לגוננם מלפניהם ומאחוריהם.

ועוד על דרך הצח, כפי שמביא הרב הק' מאפטא, ה"אוהב ישראל", שכל שמות ע"ב **ניתנות להפכן באותיותיהן** ולאחר המוקדם ולהקדים המאוחר. וכגון הכא, השם היוצא מן ע"ב הוא **רהע**, והוא אותיות **רעה**. ובהיותו מלאך של רחמים לישראל, ככל שמות ע"ב, לכן לפרעה נראה באצטגנינות בדרך של **זין** באומר: **רעה** נגד פניכם, ולישראל הוא רהע אשר כולו רחמים בלכתו עמנו לפנינו ומאחרינו במדבר לשמרנו מכל רע. **ועל דרך צחצוח הלשון** הוא כנוטריקון **רה"ע** כלומר שליח של רבון העולמים.

ופרעה לא הבין ולא ידע סוד זה, ולכן לפרעה רעה הוא, ולישראל טובה הוא, שמונהגים ברחמי רבון העולמים.

לא כן לכו-נא הגברים ועבדו את-יהוה **כי אתה אתם מבקשים** **ויגרש אתם מאת פני פרעה** (י'יא')

ויאמר אלהם יהי כן ה' עמכם **כאשר אשלח אתכם ואת-טפכם** **ראו פי רעה נגד פניכם** (י')

ראו פי רעה נגד פניכם. **פירש"י**: **רעה**, כתרגומו. [כלומר מעשיכם יהיו לכם לרעה], ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו **רעה**, אמר להם פרעה, רואה אני באיצטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה. וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקב"ה להרגם, אמר משה בתפלתו, למה יאמרו מצרים לאמר **ברעה** הוציאים (שמות לב, יב.), זו היא שאמר להם ראו כי **רעה** נגד פניכם, מיד וינחם ה' על **הרעה**, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר.

ולעומקו של מקרא, **ועל דרך הסוד**, רע"ה הוא שם קדוש אשר ליווה את בנ"י במדבר **בללתי** היות להם **רעה**. והוא משמות ע"ב היוצאים מג' פסוקים ויסע ויבא ויט שבפרשת בשלח, (פרק יד, פס' יט-כ-כא), והוא יוצא מהתיבות וילך מאחריהם, ויהי

לעומקו של מקרא פר' בא

ולעומקו של מקרא יש לומר כי אלו הם דברי הקב"ה לדוד המלך, כשם שעתיד לפנות לבנו שלמה המלך: שכך אומר הקב"ה לדוד: **לֵךְ אָמַר לְבִי בְקִשׁוּ פָנַי. ודוד עונה לו אֶת-פָּנָיךְ ה' אֲבִקֶשׁ.**

ופרעה שאמר לא ידעתי את ה' אינו מכיר בכך שה' הוא שמבקש שיבקשו פניו. זה שהדגיש כי אותה אתם מבקשים.

או כלך לדרך זו שכך אמר להם פרעה: אין אתם מבקשים אותי, את מלככם, אלא אותה, את העבודה אתם מבקשים כדי להחליפה בעבודתכם במצרים.

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרֹעֶה אֵלָיו עַד-מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם הַטָּרִם תִּדְעַ פִּי אֲבִדָה מִצְרַיִם (יז, 1)

לכאורה קשה שהרי אמר הקב"ה כי-
אֲנִי הַכְּבַדְתִּי אֶת-לְבָבוֹ וְאֶת-לֵב עֲבָדָיו.
הכבדת לבו מצאנו, והכבדת לב עבדיו לא מצאנו. ולא רק שאין לב עבדיו

כִּי אֲתָה אַתָּם מִבְּקָשֵׁים.

לכאורה תמוה. שהרי זו דרגה עליונה להיות מבקשי השם. וכיצד יכיר בזה פרעה.

ובשימת לב, יש לומר כי פרעה נתכוון לומר שִׁבְדוּ זאת מלבם ולא ה' בקשם. ולכן אמר כי אותה אתם מבקשים. ולא ידע סוד המאמינים שמלך העולם הוא שמבקשם כפי שאמר לשלמה המלך: [דברי הימים ב, ז, יד'] וַיִּפְנְעוּ עִמִּי אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלֵיהֶם וַיִּתְפַּלְלוּ וַיִּבְקְשׁוּ פָנַי. ואשר על כן בקשת פני ה' יש בה התעוררות לבקשת ה'.

ופרעה מהרהורי לבו אמר כל זאת, כי זר לא יבין זאת כיצד מלך העולם יבקש מברואיו לבקשו ולעבדו.

וכדאמר דוד המלך בתהלים (כו, ח')
לֵךְ אָמַר לְבִי בְקִשׁוּ פָנַי אֶת פָּנָיךְ ה' אֲבִקֶשׁ.

בפשט הדברים אלו דברי דוד המלך להקב"ה. **לֵךְ אָמַר לְבִי בְקִשׁוּ פָנַי אֶת פָּנָיךְ ה' אֲבִקֶשׁ.**

לעומקו של מקרא פר' בא

אֶל-הַעָם וַיֹּאמְרוּ מֵה-נָתַת עֲשִׂינוּ כִּי-
שַׁלַּחְנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדָנוּ.

נִטָּה יָדָךְ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרְצָה
וַיַּעַל עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם. (י' יב')

בְּאֶרְצָה.

תרגם אונקלוס וייתי גובא. פ' ויבוא
ארבה. ותימה שאינו מְכַוֵּן לפסוק.
שהרי לא נאמר בפסוק ויבוא ארבה.
אלא רק בְּאֶרְצָה.

ועל דרך הצה יאמר, דהתרגום
הוציא תרגומו מהתיבה בְּאֶרְצָה. בדרך
של "אל תקרי". אל תקרי בְּאֶרְצָה
אלא בא אֶרְצָה. לכן תרגם וייתי
גובא.

וַאֲנִיחֵנוּ לֹא-נִדְעַ מֵה-נַעֲבֹד אֶת-ה'
עַד-בְּאֵנוּ שְׁמָה. (י' כו')

לכאורה, יטען פרעה, מה טענה היא
זו, והרי תוכלו לשאול את ה' מה
תעבדו וכו'. אלא כלל גדול אמר לו
משה בעבודת ה'. שתכלית הידיעה

כבד, אלא עוד יבקשו מפרעה שִׁלַּח
אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם.

ולעומקו של מקרא יש לומר שאכן
יש כאן הכבדת לב עבדיו, אך לא
כנגד ישראל אלא כנגד פרעה. שלא
הסכימו אתו, ודרשו ממנו לשלח את
ישראל. והרי שָׁמוּ נפשם בכפם לחלוק
על פרעה ועוד ברגעי רתיחתו, ומי
יהין לעשות כן מעבדיו אם לא יכביד
הקב"ה לבם כנגד מלכם.

דיקא נמי לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְנִי אֵלָה
בְּקִרְבּוֹ, בְּקִרְבּוֹ וְלֹא בְּקִרְבָּם. כי ככל
שהכבידו עבדיו את לבם כנגד פרעה,
הכביד פרעה יותר את לבו כנגד
ישראל.

או כלך לדרך זו, שבזה ניתן לו עוד
מקום לטעות בגבורתו של הקב"ה.
שהקב"ה אומר שהכביד לב עבדיו,
והנה לכאורה רואה הוא כי אין לבם
כבד.

והוא אינו יודע כי דבר ה' יקום לעולם.
ועוד יראה בעיניו כיצד כבד לב עבדיו.
ומתי יתקיים דבר ה' שיכביד לב
עבדיו, לקמן בפרשת בשלח (יד, ה')
שם נאמר וַיִּהְיֶה לִבִּי פָרְעֹה וַיַּעֲבֹדֵנוּ

לעומקו של מקרא פר' בא

ועל דרך הרמז, נרמז ענין הגמירא בפסוק עצמו. שנאמר תרי זימני מַזְה מַזְה. אַחֲרֵי-כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מַזְה כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה גְרֵשׁ יִגְרֵשׁ אֶתְכֶם מַזְה ורמז בזה ללוחות שיקבלו בסיני שנאמר בהם מַזְה וּמַזְה הֵם פְּתָבִים (שמות לב, טו). והרי הוא ראייה גמורה להם שהשילוח יהיה כליל. שהרי אין קיום התורה במלואו אָמור אלא בארץ הנכספת המובטחת לאבותינו, וכדברי הרמב"ן בויקרא י"ח פסוק כ"ה: וכן אמר ירמיה (לא כ) הציבי לך ציונים אלו המצות שישראל מצויינין בהם וגו' כדי שלא יהיו חדשים עלינו כשנחזור לארץ כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'. עכ"ד.

ובכניסתנו לארץ אבותינו, בזה קוימה תכליתה של יצאת מצרים כהבטחת הקב"ה, בארבעה לשונות של גאולה, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי ובלשון החמישית של תכלית הגאולה: וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-גְּדֵי לְתַת אֲמֶה לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֶקֶב וְנִתְּתִי אֶתְהָ לְכֶם מִרְשָׁה אֲנִי

היא שלא נדע. שזה הבטחון המלא בהשגחת ה'. וכן נאמר בדברי הימים ב' (כ, יב), וקבעוהו בתחנון בסוף תפילת שחרית לומר וְאַנְחֵנוּ לֹא נִדְעָ מֶה-נַּעֲשֶׂה כִּי עָלֵינוּ עֵינֵינוּ. ופירושו: שכאשר לא נדע מה נעשה, אז עָלֵינוּ עֵינֵינוּ.

ולבני ישראל הוא פסגת האמונה. אך לפרעה מצב חסר הידיעה הוא כהשקפה של תכלית כפירה, שהרי אמר לי יאורי ואני עשיתיני, ובוטח הוא בעצמו ורק בעצמו. ולכן לא תתכן אצלו חוסר ידיעה. וכאן נתן לו מקום לטעות. כנ"ל. ולכן מיד כתיב וַיִּתְּנָה ה' אֶת-לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא אָבָה לִשְׁלַחֲהֶם.

אַחֲרֵי-כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מַזְה כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה גְרֵשׁ יִגְרֵשׁ אֶתְכֶם מַזְה (יא, א')

כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה. תרגם אונקלוס גמירא. שילוח גמור. והביאו רש"י והוסיף כליל. כולכם ישלח. וזה לשון כלה על פי הפשט.

לעומקו של מקרא פר' בא

אמר ר' יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו. (בראשית א א רש"י).

ויש לעיין, מר' יצחק למדנו מדוע לא פתחה התורה מהחדש הזה לכם אלא מבראשית. אך עדיין יש ליתן טעם מדוע התורה חכתה עד פרשת בא עם המצוה הזאת של קביעת החדש.

ועוד, מדוע דוקא מצוה זו נאמר בה מצוה ראשונה והרי ברית מילה נצטוה בה אברהם לפניו.

ועוד מה שפר חלקה של מצוה זו דוקא להיות ראשונה לכל המצוות.

ויש לומר דעד כאן נצטווינו לא כעם, וכאן המצוה הראשונה שנצטווינו כעם, ודיקא נמי ברש"י שנצטוו בה ישראל.

ושפר חלקה של מצוה זו להיות ראשונה לכל המצוות, שהיא אב לכולן בכך שישראל ממשיכין את הקדושה שהקב"ה מקדשם, להתקדש בה, ובה לקדש את הזמנים.

ה'. ובוזה יתקיים **פְּשַׁלְחוּ פְּלֵהוּ גְרֵשׁ יִגְרֵשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה**.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הרמז יש לומר שנרמז להם שיזכו למשכן שנאמר בו **ככלה הנכנסת לחופה**. (רש"י במדבר ז, א). ואע"פ שראייה אין כאן כי **פְּלֵהוּ** בחופתה מנוקדת פתח קמץ, בעוד **שְׁפֵלָה** מלשון **פְּלִיל** המתורגם **גמירא** מנוקד בשני קמצים כזה: **פְּלֵהוּ**, מכל מקום רמז על דראך הצח יש כאן. **ועוד** שנאמר במשכן **על צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ** (שמות כו, יג') וכנ"ל לעניין **הלוחות**, הרי גם זאת תהיה ראייה להם שהשילוח יהיה **פְּלִיל**.

וכן רמז הכתוב שיגרשם מארצו כדי להיות **כלה** הנכנסת לחופתה עם הקב"ה בכתובת התורה. **לפרעה** גירושין **ולישראל** ליקוחין. והליקוחין יהיו בקניין גמור כאשר יביאנו אל ביתו, ויקיים בנו נידחים קובץ ובהר מרום הרים אותנו להרביץ.

הַתְּדַשׁ הַזֶּה לָכֵם רֵאשׁ תְּדַשִּׁים
רֵאשׁוֹן הוּא לָכֵם לְתַדְשֵׁי הַשָּׁנָה
(יב, ב')

לעומקו של מקרא פר' בא

ולכן ראויה מצוה זו להיות ראשונה לכל המצוות.
ובזה יבואר הטעם מדוע נשתתה התורה עד עתה למצוה זו. וכפירוש רש"י בתחילת בראשית, שנא' כח מעשיו הגיד לעמו. שכל עניני ההשתלשלות הבריאה זרך אברהם יצחק ויעקב עד היותנו לעם הם הכנה לקבלת עול מלכות שמים בהר סיני והם הנקראים כח מעשיו. והם הכנה למצוות המתחילות במצוות קידוש החדש, עת תחילת היותנו לעם.

ועתה משעה שהגיד לעמו כח מעשיו על ידי עשר המכות על המצרים במצרים, ושינוי מעשה בראשית ושידוד מערכות במכות אלו, ראו כל עמי הארץ כי שם השם נקרא עלינו, ומעתה הגיעה זמנה של המצווה הראשונה שהיא המשכת השפע האלקי, והיא אב לכל המצוות כולן שבקיומן אנו נעשים כשותפים בהנהגת הבריאה. ואשר על כן הורונו רבותינו לברך על המצוות שניתנו לנו על ידי מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציונו להמשיך קדושתו על מעשה המצוות.

ובזה ינתן טעם למעשה המופלא של מיא דיומסית ור' אלעזר בן ערך. כמובא במסכת שבת קמז: אמר

וכפי המובא במסכת ברכות (מט). רבי אומר אין חותמין בשמים (שדומין לעושין מצות חבילות רש"י שם).

איתיביה [מקשה לוי לרבי]: והרי חותמין בשניים בברכת "מקדש ישראל והזמנים" [ומתרץ רבי] ישראל דקדשינהו לזמנים.

כלומר שישראל מקדשין את הזמנים מכח הקדושה שהקב"ה מקדש את ישראל. ובזה יש כאן פעולה אחת מתמשכת של קדושה.

ואכן הוא הדבר בכל המצוות כולן רק שבמצוות אחרות אין זה נראה בעליל. ואשר על כן הורונו הז"ל לברך לפני כל מצווה ולומר אשר קדשנו במצוותיו, וציונו וגו'. והכוונה בזה שכל מצוה היא המשכת קדושת הציווי האלקי אלינו. וכגון ציצית ותפילין, שנראה בהן האדם בעליל כיצד מתעטף בקדושה ונקשר בקדושה, וכן המצוות כולן על זה הדרך.

ואב לכולן היא מצוות קידוש החדש, שבה משתלבים הקב"ה האדם והתחדשות הבריאה במצוה אחת.

לעומקו של מקרא פר' בא

שמו. ולמה נקרא ר' נהוראי, שמנהיר עיני חכמים בהלכה.

ולחסבר העניין ייאמר: שאין לך דבר המקשר את האדם לבוראו כתורה ומצוות. ואף כי יכול לכאורה להתקרב אל הקב"ה דרך יופי הבריאה, **כתמרא דפורגייתא וכמיא דיומסית,** למעשה אין זה מקרב אלא מרחיק שהרי הם בבחינת המפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה, ומתחייב **בנפשו.**

ולא רק בנפשו הוא מתחייב, אלא מתחייב הוא גם **בנפש העולם כולו,** שהתורה מחזקת העולמות, ובהיחלשה יתרופפו העולמות.

ואשר על כן בבואו לקרוא בתורה המחזקת כל העולמות, כהו חושי ונסתתמו מעינותיו ובמקום **החדש הזה לכם** קרא בתורה **התירש הנה לכם.**

שהחדש הזה לכם, הוא קשר עם עולם הבריאה ומבטא השותפות של הבורא והנברא בבריאה, כנ"ל, ולעומת זאת **התירש הנה לכם** הוא כניתוק מעולם הבריאה וכפירוק השותפות בין הבורא והנברא.

ר' חלבו חמרא דפורגייתא [יינה המשובח של מדינת פורגייתא] ומיא דיומסית [מימיה המשובחים לרחצה של מדינת יומסית], קיפחו עשרת השבטים מישראל. גרמו לעשרת השבטים שגלו לשם להתנתק מישראל. מסביר רש"י: שהיו בעלי הנאה ועוסקים בכך ולא היו עוסקים בתורה ויצאו לתרבות רעה. ואף ר' אלעזר בן ערך שהיה מגדולי חכמי ישראל נקלע לשם ונמשך אחרי היין והמים המשובחים לרחצה עד שנעקר תלמודו. הוא ר' אלעזר בן ערך שהיה מגדולי חכמי ישראל, שנאמר עליו אם היו כל חכמי ישראל בכף מאזניים אחת ור' אלעזר בן ערך בכף השנייה היה מכריע את כולם. כשחזר לארץ ישראל כבדוהו לקרוא בתורה, **ופרשת בא היתה, ובמקום "התקדש הנה לכם", יצא מפיו התירש הנה לכם.** עד כדי כך נעקר ושכח תלמודו עד שבקשו רבנן רחמים עליו ותזר תלמודו.

והיינו דתנן [פרקי אבות פ"ד משנה י"ד] ר' נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה וכו'. [אם ת"ח אתה אל תשב אלא במקום תלמידי חכמים. רש"י]. תנא, לא ר' נהוראי שמו אלא ר' נחמיה שמו, ואמרי לה ר' אלעזר בן ערך

לעומקו של מקרא פר' בא

להתחדש כמותה. ונקראים **עמוסי בטן** על שם שכבר בבטן אמם הם לומדים את כל התורה כולה כמובא במסכת נדה [ל:]: דרש רבי שמלאי למה הולד דומה במעי אמו... ונר דלוק לו על ראשו... ומלמדין אותו כל התורה כולה. והיינו **עמוסי בטן**. ואשר על כן קידוש הלבנה הרי היא **כהתקדשות עמוסי בטן בלימוד התורה** המחברת אותם לאביהם שבשמים. וזו מעלתה להיות ראשונה גם במעלה וגם בסדר המצוות.

וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל הַפִּתִּים אֲשֶׁר אֲתֶם שֹׂם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפְסָחְתִּי עֲלֵיכֶם וְגו' (יב, יג)

וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם. שואל רש"י (הרי) הכל גלוי לפניו, ומדוע ציין הכתוב וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפְסָחְתִּי, אלא אמר הקב"ה, נותן אני את עיני שאתם עסוקים במצוותי. עכ"ל.

ויש לשאול, מה ראה הכתוב לציין את **רֵאִיתִי מִצְוֹת הַדָּם** דוקא, כדי להצילם. והרי, לכאורה, הרי היו עסוקים גם **בשאר מצוות** כל אותו הלילה, כגון פסח מצה ומרור. ומה כוונתו באומר

ובשימת לב, נתחלפו לו האותיות דז"ך באותיות רי"ב. שתחת היותו **דז"ך, של זך וטהור**, הוא הקב"ה, מרום וקדוש ומקדש ישראל והזמנים, נהיה עתה של **ריב ומדון**, שהוא היפך הקדושה והטהרה. ורק על ידי תפילת רבים של רבנן העמלים בתורה הקדושה, חזר לאיתנו, **כחזרת הים לאיתנו**, לתנאו הראשון שהתנה עמו הקב"ה להיות עולמו נשלט תחתיו על ידי **עמל התורה**. וחזר לערכו הראשון להיות **הקב"ה עוזרו** והיינו **אלעזר בן ערך**, ובכך חזר להיות מנהיר עיני חכמים בהלכה.

ללמדנו, שמצות החדש הזה לכם היא לא רק מצוה ראשונה בסדר המצוות, אלא גם ראשונה **במעלתן**, שקושרת אותנו למלך העולם המהווה כל העולמות כולם ונתן לנו תורת אמת **שקדמה לעולם**, שבה הסתכל הקב"ה וברא עלמא **והיא תכנית העולם**, ובהתחדש הלבנה מדי מחדש בחדשו מתחדש כוחם של ישראל **העוסקים בתורת ה'** וכפי שהורו לנו לומר בברכת הלבנה **וְלִלְבָנָה אָמַר שְׁתַּתְּחַדֵּשׁ עֶטְרַת תְּפָאֲרַת לְעַמּוּסֵי בִטָּן שְׁהֵם עֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ**. ואמר **עמוסי בטן** שהם ישראל אשר עמוסים בתורה ובמצוות, והם עתידים

לעומקו של מקרא פר' בא

אַךְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוּ
יַעֲשֶׂה לָכֶם: וְשִׁמְרֵתֶם אֶת-הַמִּצְוֹת וְגו'
(יב, טו-טז)

יש לעיין מה שייכות הלכה זו של
בישול ביו"ט לעניין יציאת מצרים,
ומדוע מקומה בין מכת בכורות לבין
מצה שמורה.

ולעומקו של מקרא, יש לומר, שהיו
ישראל בלילה הזה זקוקים לשמירה
מיוחדת ממלאך המות ומן המזיקים,
וכבר כמעט נחלש לבם של ישראל
להיות בסכנת נפשות כזו, ועוד
שיצתה בת קול על חיוב כרת של כל
האוכל חמץ מישראל.

ואשר על כן מודיע להם הקב"ה
בהלכות צורך אוכל נפש, כי לא רק
שהוא חס על נפשות עם ישראל,
אלא גם מתיר הוא לשם כך לבשל
ביו"ט. והוא הנקרא אוכל נפש.

ועל דרך הרמז, מובאת כאן ההלכה
של צורך אוכל נפש, לרמוז על לימוד
התורה.

שלימוד התורה הוא האוכל נפש,
שהנפש נהנית ממנו ועיקר חיותה
ממנו. ואל תקרי יַעֲשֶׂה (בצירה תחת
היו"ד) אלא יַעֲשֶׂה, (בפתח). וכך
יִקְרָא: הוא לבדו יַעֲשֶׂה לָכֶם.

נותן אני את עיני שאתם עסוקים
במצוותי.

ויש לומר, שכל המצוות שהיו עסוקים
בהן, היה בהן טעם. כנאמר בהגדה,
פסח על שום מה, מצה על שום מה,
מרור על שום מה.

ומצוה זו, של וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת
עַל הַבְּתִימִים, היא מצווה שְׁמַעִית
לחלוטין, שאין בה טעם, ומדה זו
מורה על האמונה בו ית', ויש באמונה
זו כדי להוכיח לבוראם אהבתם,
ולקיים בזה [שה"ש ב,ד'] וְדָגְלוּ עָלַי
אֶהְיֶה ודרשו בו [מדרש רבה שם] על
דרך אל תקרי, אל תקרי דגלו אלא
דלוגו. דלוגו עלי אהבה.

ואמנם, בפשטות, כוונתם במדרש
שהקב"ה אומר על כנסת ישראל
שאוהב הוא את דילוגם לפניו. אך
לעומקו של מקרא אפשר לומר שזה
יחס הדדי, שגם כנסת ישראל אומרת
לקב"ה כביכול, אהבתי את דלוגך עלי
בהיותנו במצרים. שנאמר דלוגו עלי
אהבה, ולקים בכך את הפסוק וְרֵאִיתִי
אֶת-הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵכֶם.

לעומקו של מקרא פר' בא

כמצַנֶת אנשים מלומדה, אלא **כאש**
קדש.

אל-תאכלו ממנו נא.

על פי הפשט יכוון הכתוב ל**בִּשְׂרֵי נָא**
היינו שאינו צלוי כל צרכו.

שהרי המלה **נָא** תסבול שני פירושים:
הפירוש האחד הוא התדיר בפירוש
רש"י וכלשונו: אין **נָא** אלא לשון
בקשה. וכאומרו [בראשית כב, ב']
קח-נָא אֶת-בְּנֵיךָ אֶת-יְחִידָךָ וגו'. ופירש
רש"י שם: **קח נא**. אין נא אלא לשון
בקשה, אמר לו **בבקשה ממך** עמוד לי
בזה הנסיון, שלא יאמרו הראשונות לא
היה בהן ממש.

הפירוש השני הוא התדיר בתרגום
אונקלוס ופירושו: **עכשיו**. וכתרגומו:
קָעַן. וכפי שתרגם את הפסוק הנ"ל קח
נָא אֶת בְּנֵיךָ: **קָעַן** יָת בְּרַךְ. וכן
פירשו הספורנו וב"דעת זקנים" עה"פ
אל **נָא** רפא **נָא** לה. שהראשון לשון
בקשה והשני לשון **עכשיו**.

ובשימת לב, בפרשתנו, על הפסוק **אל**
תאכלו ממנו נא, לא יפרש רש"י
כהרגלו אין נא אלא לשון בקשה,
שהרי אין לשון בקשה מובן כאן כלל,
אלא יפרש רש"י בלשון אחרת: **שאינו**
צלוי כל צרכו קוראו **נָא** בלשון ערבי.

ופירושו כך: **הוא**, כלומר הלימוד
תורה, הוא לבדו **נַעֲשֶׂה** לכם
מבוקשכם. ולכן קשר הכתוב ענין זה
עם **ושמרתם את המצות**, ודרשו חז"ל
אל תקרי **מצות** אלא **מצוות**. שע"י
שמירת המצוות יהיה **חיות לגוף**, ועל
ידי לימוד התורה יהיה **חיות לנפש**
הישראלית.

**וְאָכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צְלִי-
אֵשׁ וּמִצֹּת עַל-מִרְרִים יֹאכְלֶהוּ: אֵל-
תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׂלֵל מִבְּשֵׂל בְּמִיִּם
כִּי אִם-צְלִי-אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל-פְּרָעִיו
וְעַל-קֶרְבּוֹ: וְלֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עֵד-
בְּקָר וְהִנְתַּר מִמֶּנּוּ עֵד-בְּקָר בְּאֵשׁ
תִּשְׂרְפוּ:**

[פרק יב, ח'ט"ו]

לעומקו של מקרא, תרמוז פרשה
זו על דרך עבודת ה'.

צְלִי-אֵשׁ. צלי הוא **צלותא**. תפילה.
שהתפילה תהיה **באש קודש**. לא
חלקים חלקים, אלא כולו, **רֹאשׁוֹ עַל-
פְּרָעִיו וְעַל-קֶרְבּוֹ**. **רֹאשׁוֹ** היינו כפיפת
ראשו, השתחויה, **פְּרָעִיו** היינו
הכריעות שכורע בתפילתו, **קֶרְבּוֹ**
ירמוז על תוכן התפילה. לא יהיו

לעומקו של מקרא פר' בא

ומתוך מסירות הנפש הרמוזה
במוררים, תגלה השגחת ה' בחסד
וברחמים כפי שהורונו חז"ל ליקח
חסה למרור, ורמזו בזה ר"ת חס"ה,
חס הקב"ה להושיענו.
ועל דרך הצת, אל תקרי חס אלא חש,
שיתקיים בנו בעיתה אחישנה.

וְהָיָה כִּי-יֵאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנִיכֶם מָה
הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם (יב,כו')
בהגדה מפורש שהוא הבן הרשע,
שאמר לכם ולא לו. וזה על דרך
הפשט.

ולעומקו של מקרא יש לומר שנקרא
רשע, שאין נוגע לו ההתלהבות באש
קדש. והריהו כמקרה את האמבטי.
וכאמרו: מה עבודת החיפזון הזאת
לכם. והרי מהות החפזון דישאל
שעושים הכל בהתלהבות של אש
קדש. ולרשע אין חלק בה, והחכם
לעומתו, עיניו בראשו ליתן כל
מעייניו לומר הנני להיות ראש
וראשון לכל דבר שבקדושה.
וכדברי דוד המלך (תהלים פז, ז'): כָּל
מעייני בך.

וגם אונקלוס לא יתרגם כהרגלו פֶּעַן,
עכשיו, שאין תלמוד לומר כאן עכשיו.
אלא יתרגם אונקלוס: לֹא תִיְכַלּוּן מְנָה
פַּד חַי. כאשר הוא חי. כלומר שאינו
צלוי כל צרכו. אלא שאונקלוס לא
נזקק כאן ללשון אחרת כמו רש"י,
אלא קרוב הוא מאד לשיטתו: פֶּעַן,
עכשיו, וכאמרו: שצולוהו ומוציאו
מהר מן הצליה, פֶּעַן, עכשיו, עוד
לפני שהספיק להצלות כל צרכו.

ולעומקו של מקרא, ובדרך הדרש,
יאמר לפי פירוש רש"י כהרגלו: אין
נא אלא לשון בקשה. וכאמרו: אל
תהי עבודתכם בדרך של בקשה,
כאילו עושים אתם טובה שמקיימים
את המצוות.
וּבְשֵׁל מְבֻשֵׁל בְּמִים. מְבֻשֵׁל הוא ר"ת
מסתפק במה שיש לו. זו מדה טובה
בגשמיות, אבל ברוחניות ובעבודת
ה' אין להסתפק לעולם במה שיש
אלא תמיד ירצה וישאף ליותר. בְּמִים.
שברוחניות אין לומר על מי מנוחות
ינהלני. אלא עבודת ה' צריכה להיות
כְּצִלֵי-אֵשׁ, באש קודש. על-מִרְרִים
יאכלהו. שעבודת ה' לא ניתנה
להיעשות בעינוגי הנפש. אלא יש
למסור הנפש על הדבר.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל:

leshem895@gmail.com

